

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Emilia Sevelius

Det könsneutrala äktenskapet
- En utredning av homosexuellas rätt att ingå
äktenskap

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Christian Häthén

Termin: VT 2016

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Avgränsningar	6
1.4 Metod och teori	6
1.5 Material	7
1.6 Forskningsläge	8
1.7 Disposition	9
2 HOMOSEXUELLAS RÄTTIGHETSUTVECKLING	10
2.1 Från 1608 års appendix till 1864 års strafflag	10
2.2 Från avkriminalisering till sjukdomsklassificering	11
2.2.1 Motion RD 1933 MAK:1	11
2.2.2 Homosexuella Frigörelseveckan 1979	12
2.3 Vägen till registrerat partnerskap	12
2.3.1 Homosexlagen	12
2.3.2 Partnerskapslag och könsneutral sambolag	13
3 KÖNSNEUTRAL ÄKTENSKAPSBALK	15
3.1 Bakgrund	15
3.2 Argument från den första referensgruppen <i>emot</i> införandet av en könsneutral äktenskapsbalk (inklusive särskilda yttranden)	16
3.3 Argument från den andra referensgruppen <i>för</i> införandet av en könsneutral äktenskapsbalk	19
3.4 Processens fortgång	21
4 ANALYS	23
4.1 Inledning	23

4.2	Analys ur ett religionsperspektiv	23
4.3	Analys ur ett historiskt perspektiv	26
4.4	Analys ur ett samhällsperspektiv	27
5	SLUTSATSER	31
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	34

Summary

This paper examines the legislation that concerns the historical development of homosexuals' rights in Sweden, with emphasis on the debate that led to the gender neutral definition of marriage. Homosexuals have, throughout the history, been exposed to discrimination in various ways. From 1608 until 1734 homosexual acts were outlawed, to be criminalized again in the Criminal law from 1864. In 1944 the criminalization was replaced by a disease classification, that lasted until 1979. During the second half of the 20th century, the transformation of homosexuals' rights subsequently started to take form. In 1988 same sex cohabitations became legal, and in 1995 homosexuals got the right to register their partnership with almost the same judicial rights as heterosexual marriages. In 2003 the definition of cohabitation got gender neutral and in 2009 the development of homosexuals' rights culminated with the established gender neutral definition of marriage.

This paper aims to give the reader a better insight in the process that led to the gender neutral definition of marriage. Hans Regner that led the research, put together arguments for and against the gender neutral definition. The paper will focus on an analysis of the arguments that were proposed by on one hand the religious communities and on the other hand the political parties. The religious communities that were heard, based their arguments on the traditional definition of marriage as of between a man and a woman. The Christian Community referred to The Bible to claim that it was the best for children, parents and the society to let children grow up with a mother and a father. All the political parties, except the Christian Democrats, argued for a change of the definition of marriage to become gender neutral. Their arguments focused on the importance of the law as an instrument to reflect today's society and the significance of separating the law from ethical and moral standards.

To sum up the debate, it focused on two different aspects of the word marriage. One aspect referring to marriage as marriage-law, and the other one as a family institution.

Sammanfattning

Homosexuella har i Sverige genom historien ständigt varit utsatta och diskriminerade. Homosexuella handlingar var kriminaliserade från 1608 till 1944 med undantag för införandet av 1734 års lag då den uttryckliga kriminaliseringen togs bort. Sedermera infördes kriminaliseringen åter i 1864 års strafflag. 1944 ersattes kriminaliseringen med en sjukdomsklassificering som varade till 1979.

Under andra halvan av 1900-talet började utvecklingen av homosexuellas rättigheter att ta fart. 1988 infördes en laglig rätt för homosexuella att bli sambor, 1995 fick homosexuella möjlighet att registrera partnerskap och 2003 infördes en könsneutral sambolag. Rättighetsutvecklingen kulminerade 2009 med införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken.

Den könsneutrala äktenskapsbalken föregicks av en grundlig genomgång av argumenten som talade för och emot dess införande. Denna uppsats kommer att fokusera på de argument som framfördes i Hans Regners utredning från 2005 då trossamfund och riksdagspartier hördes. De argument som anfördes av religiösa samfund samt Kristdemokraterna, grundades på den traditionella synen på äktenskapet som ett förbund mellan en man och en kvinna. De kristna samfunden hänvisade till Bibeln för att underbygga de flesta argumenten som i mångt och mycket utmynnade i att det var bäst för barnet, föräldrarna samt samhället om barnet växte upp med en mamma och en pappa. De politiska parterna som argumenterade för införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken, hävdade i sin tur att juridikens främsta roll är att reglera problem som kan uppstå i dagens samhälle och betonade vikten av att separera juridiken från moraliska och etiska ståndpunkter.

För att sammanfatta debatten som fördes, berörde argumenten två parallella funktioner av äktenskapet. Dels berördes äktenskapet som en del av äktenskapsrätten, dels som en familjerättslig institution.

Förkortningar

Bet.	Betänkande
Dir.	Direktiv
FSI	Forskningsgruppen för Samhälls- och Informationsstudier
EKMR	Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna
FB	Föräldrabalk (1949:381)
HBTQ	Homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner
Ibid.	På samma ställe
Prop.	Proposition
Prot.	Riksdagens protokoll
RD MAK	Riksdagens motioner, andra kammaren
SL	1864 års strafflag
SOU	Statens offentliga utredningar
ÄktB	Äktenskapsbalk (1987:230)

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I dagens Sverige tar vi för givet att alla medborgare har lika rättigheter och att homosexuella är en självklar del av samhället. Vi går på Pride-parader, hyllar mångfald och anordnar Gay-galor. Det är viktigt att komma ihåg att denna syn är långt ifrån självklar, bara en generation bakåt i tiden såg verkligheten annorlunda ut med förföljelse, kriminalisering och sjukdomsklassificering av homosexualitet.

Genom historien kan man urskilja en tydlig utsatthet för homosexuella och vägen har varit lång för att uppnå likvärdiga juridiska rättigheter med heterosexuella. I 1608 års appendix kriminaliserades homosexuella handlingar medan de inte uttryckligen förbjöds i 1734 års lag. I 1864 års strafflag kriminaliserades homosexuella handlingar återigen, för att 1944 ersättas med en sjukdomsklassificering. Först 1979 togs sjukdomsklassificeringen bort och reformarbetet för att stärka homosexuellas rättigheter tog fart. 1988 trädde homosexlagen i kraft vilket följdes av införandet av partnerskapslagen och en könsneutral sambolag. Rättighetskampen kulminerade 2009 med införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att genom en kritisk diskursanalys problematisera de argument som framfördes för och emot införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken. Följande frågeställningar kommer att vara vägledande i uppsatsen:

- Vilka historiska faktorer låg till grund för införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken?

- Vilka argument framfördes för och emot införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken?
- Vilka samtida faktorer låg till grund för förslagets ikraftträdande?

1.3 Avgränsningar

Området som berör homosexuellas rättighetsutveckling är mycket omfattande. Uppsatsen är därför avgränsad till att inledningsvis beröra centrala skeden i utvecklingen av homosexuellas rättigheter i dess historiska och kronologiska kontext. För att läsaren ska få en god bakgrundsbild av vilka faktorer som har legat till grund för införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken, kommer centrala skeenden från kriminaliseringen i 1608 års appendix till införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken att presenteras översiktligt. Med tanke på uppsatsens begränsade omfång, kommer avhandlingen inte att fokusera på bisexuella,- trans,- eller queerpersoner och den geografiska räckvidden begränsas till Sverige.

Uppsatsen kommer inte att lägga någon större vikt vid lagstiftningens innehåll. Istället kommer fokus vara riktat på tolkningarna av begreppet äktenskap som anfördes av de två referensgrupperna *religiösa trossamfund* samt *riksdagspartierna i riksdagen 2008* i samband med införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken. Av de religiösa samfund som hördes kommer särskild vikt läggas vid de kristna samfundens argument. De övriga grupperna och organisationerna som hördes kommer inte att diskuteras närmare.

1.4 Metod och teori

Uppsatsens första del är skriven ur ett rättshistoriskt perspektiv för att ge läsaren en god bakgrundsbild av rättighetsutvecklingens historia.

Rättsdogmatisk metod, d.v.s. studier av allmänt erkända rättskällor som förarbeten och lagtext, har använts för att ta reda på hur processen med att få fram lagförslaget om att införa en könsneutral äktenskapsbalk gick till. Förarbetena till den könsneutrala äktenskapsbalken har använts för att skapa klarhet i vilka argument som anfördes för och emot införandet.

Uppsatsen övergår sedan i en kritisk diskursanalys, med utgångspunkt i Faircloughs modell.¹ En diskursanalys innebär att man jämför diskurser, som utgörs av diskussioner eller debatter på basis av specialiserad kunskap, med social och kulturell utveckling av olika sociala sammanhang.² En kritisk diskursanalys är i sin tur en språkanalys. Användning av språket är en social aktivitet men språket har även en konstituerande sida och skapar allt från trosuppfattningar till identitet.³ Inte minst inom juridiken har språket en nyckelroll och uppsatsens språkanalys fokuserar på de olika tolkningarna av begreppet *äktenskap* som framfördes under utredningen.

1.5 Material

Materialet i uppsatsen består av förarbeten till den könsneutrala äktenskapsbalken samt litteratur som berör homosexuellas rättighetsutveckling. Litteraturen som har legat till grund för den historiska överblicken i uppsatsen är främst Christian Häthéns bok *Stat och straff* och Jens Rydströms avhandling *Sinners and Citizens – Bestiality and Homosexuality in Sweden 1880-1950*. Häthén verkar som universitetslektor i rättshistoria vid juridiska fakulteten vid Lunds universitet och Rydström är professor vid Genusvetenskapliga institutionen i Lund.

Utöver litteraturen, har förarbeten i form av propositioner, motioner, direktiv etc. använts för att ta reda på vilka argument som anfördes för och emot införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken. De webbsidor som

¹ Phillips och Winther Jörgensen (2000) s. 74.

² Ibid. s. 66.

³ Fairclough (1995) s. 55.

har använts, hänvisar till QX,⁴ Dagens Nyheter, regeringen samt Svenska kyrkan, vilka enligt min bedömning utgör säkra källor.

1.6 Forskningsläge

Området som berör homosexuellas rättighetsutveckling har varit föremål för omfattande forskning inom ett antal olika akademiska områden. Jag har valt att fokusera på debatten som fördes vid införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken, som i sin tur inte har underkastats forskning i samma utsträckning som de tidigare skedena av rättighetsutvecklingen.

Genusvetaren Jens Rydström har studerat homosexuellas rättighetsutveckling under en längre tid och avlade 2001 doktorsavhandlingen *Sinners and Citizens – Bestiality and Homosexuality in Sweden 1880- 1950*. Avhandlingen har främst använts som underlag för den inledande historiska redogörelsen i uppsatsen.

Sara Edenheim, historiker vid Lunds universitet, har skrivit doktorsavhandlingen *Begärets lagar*. Avhandlingen behandlar de statliga utredningar som legat till grund för lagändringarna rörande homosexuella som genomfördes på 1900-talet. Diskursanalysen i avhandlingen har verkat som inspiration för diskursanalysen i min uppsats.

Ola Nilssons bok, *För äktenskapet - i tiden Analys och argument i debatten*, analyserar argumenten som anfördes i Regners utredning och har använts för att få en mer nyanserad bild av debatten som fördes. Nilsson har varit politisk sekreterare åt Kristdemokraterna och intog en negativ inställning i förhållande till införandet av en könsneutral äktenskapsbalk.

⁴ Sveriges största Gaynyhetssajt.

1.7 Disposition

Uppsatsen inleds med en överblickande historisk redogörelse för de centrala skeenden som har påverkat homosexuellas rättighetsutveckling. Därefter presenteras i två separata kapitel de argument som anfördes för och emot införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken. Läsaren kommer parallellt med att argumenten presenteras, även att få en inblick i hur processen gick till vid införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken.

Den tredje delen av uppsatsen består av en kritisk diskursanalys av de anförda argumenten ur ett historiskt-, samhälleligt samt ett religionsperspektiv. Analysen kommer i sin tur att utmynna i ett antal slutsatser som presenteras sist i uppsatsen.

2 Homosexuellas rättighetsutveckling

2.1 Från 1608 års appendix till 1864 års strafflag

I de medeltida svenska lagarna beskrevs homosexualitet som brott mot naturen, s.k. sodomitiska brott.⁵ Homosexuella handlingar mellan män kriminaliserades för första gången i 1608 års appendix, som i mångt och mycket byggde på gamla testamentets principer. De teokratiska vedergällningsprinciperna låg till grund för den för tiden brutala straffrätten, då bland annat homosexuella handlingar straffades med döden.⁶

På 1700-talet präglades samhället av upplysningens idéer om att rättsväsendet skulle bygga på förnuft, rättvisa och laglighet och religionens tidigare så dominerande roll försvagades successivt.⁷ 1734 års lag bestod av nio balkar, varav missgärningsbalken och straffbalken reglerade straffrätten. Missgärningsbalken hade sina rötter i den teokratiska synen på straffrätten,⁸ men till skillnad från i appendix, så nämndes inte homosexualitet som ett brott.⁹

1864 infördes en ny strafflag som ersatte missgärningsbalken och straffbalken i 1734 års lag. Homosexuella handlingar kriminaliserades uttryckligen återigen för både män och kvinnor,¹⁰ genom införandet av 18:10 SL: ”Övar någon med annan person otukt, som emot naturen är, eller övar någon otukt med djur; varde dömd till straffarbete i högst två år”.¹¹

⁵ Rydström (2001) s. 2.

⁶ Häthén (2014) s. 103-105.

⁷ Ibid. s. 119, s. 133.

⁸ Ibid. s. 162, s. 204.

⁹ Rydström (2001) s. 47.

¹⁰ Ibid. s. 48.

¹¹ Häthén och Nilsén (2004) s. 298.

Lagrummet kriminaliserade samkönade sexuella handlingar, tidelag samt sexuella handlingar mellan män och kvinnor som stred mot ”naturen”.¹²

Industrialismen och naturvetenskapen präglade samhällsutvecklingen på 1800-talet och så även utvecklingen av synen på straffrätten och homosexualitet.¹³ Samkönade sexuella handlingar ansågs inte längre utgöra en brottslig handling mot en annan person utan mot den existerande samhällsmoralen, s.k. delicta publica.¹⁴ Det tidigare stadgade dödsstraffet för homosexuella handlingar, ersattes under denna tid med fängelsestraff på upp till två år.¹⁵

Synen på homosexualitet som en sjukdom började ta fart i början på 1900-talet och Gunnar Nycander benämnde i en studie från 1933 kriminaliseringen av homosexualitet som ”*En sjukdom som bestraffas*”.¹⁶ Samma år anförde den socialdemokratiska riksdagsmannen Vilhelm Lundstedt en motion i riksdagen, vilket var ett första steg mot avkriminaliseringen av homosexualitet.¹⁷

2.2 Från avkriminalisering till sjukdomsklassificering

2.2.1 Motion RD 1933 MAK:1

Lundstedt skrev i sin motion ”*Otukt mot naturen: bör den vara straffbar?*”, att straffbarhet för en handling kräver ett viljeuttryck från brottslingens sida att begå en samhällsfarlig handling som strider mot en rättslig plikt. Saknas en sådan plikt, utgör straffet sedermera ett intrång i den personliga integriteten.¹⁸ Lundstedt hävdade att kriminaliseringen av homosexualitet

¹² Rydström (2001) s. 39.

¹³ Häthén (2014) s. 175.

¹⁴ Rydström (2001) s. 49.

¹⁵ Korn (2013) s. 40-41.

¹⁶ Ibid. s. 41.

¹⁷ RD MAK, 1933.

¹⁸ Ibid. s. 3-4.

inte var ett uttryck för den objektiva rättvisa som strafflagen var ämnad att reglera samt att den för tiden rådande lagstiftningen inte medförde några sociala effekter. Han föreslog att homosexuella handlingar skulle avkriminaliseras genom att argumentera för att en avvikande sexuell läggning var medfödd vilket i sin tur innebar att det inte var möjligt att handla ”mot naturen” som stadgades i 18:10 SL.¹⁹

Från 1933, då Lundstedt skrev sin motion, dröjde det ett drygt decennium innan homosexuella handlingar avkriminaliserades och ersattes då med en sjukdomsklassificering.²⁰

2.2.2 Homosexuella Frigörelseveckan 1979

Under Frigörelseveckan, som ligger till grund för Prideparaden som firas runt om i världen för att hylla mångfald och HBTQ- personers lika rätt, samlades homosexuella utanför Socialstyrelsens kontor i Stockholm under parollen: *"Vi är arga inte snälla, vi är homosexuella. Nu ska sjukdomsstämpeln bort, annars blir processen kort"*. I oktober 1979 beslutade Barbro Westerholm som ordförande för Socialstyrelsen, att ta bort den för tiden rådande sjukdomsklassificeringen. Sverige blev då det första landet i världen som inte längre klassificerade homosexualitet som en mental rubbning.²¹

2.3 Vägen till registrerat partnerskap

2.3.1 Homosexlagen

Statsrådet Rune Gustafsson tillsatte 1978, efter bemyndigande av regeringen, en kommitté för att utreda homosexuellas utsatthet i samhället

¹⁹ RD MAK, 1933, s. 6-9.

²⁰ Rydström (2001) s. 179.

²¹ <http://www.qx.se/27944/homoarkivet-homosexualitet-inte-langre-en-sjukdom> (2016-04-14).

samt föreslå åtgärder för att undanröja den kvarvarande diskrimineringen.²² Kommitténs granskning låg sedermera till grund för regeringens proposition ”*Om de homosexuellas situation i samhället*”, som föreslog införandet av lagen om homosexuella sambor, den s.k. homosexlagen. Den 1 januari 1988 trädde lagen i kraft med innebörden att homosexuella sambor i mångt och mycket fick samma juridiska rättigheter som heterosexuella sambor.²³ Det främsta argumentet för att införa homosexlagen var att homosexuella sambor i samma utsträckning som heterosexuella sambor var i behov av ett rättsligt skydd för den svagare parten.²⁴ I regeringens proposition fastslogs även att Socialstyrelsen skulle ha ansvar för att utreda hur diskrimineringen av homosexuella ytterligare kunde begränsas och motverkas.²⁵

2.3.2 Partnerskapslag och könsneutral sambolag

1990 överlämnade Socialstyrelsen ett förslag om att införa en möjlighet för homosexuella par att registrera partnerskap.²⁶ En partnerskapskommitté tillsattes därefter av regeringen för att granska den befintliga homosexlagen och utvärdera förslaget om partnerskapslagen.²⁷ Arbetet utmynnade i ett förslag om införandet av en partnerskapslag samt en könsneutral sambolag, för att ersätta den för tiden rådande uppdelningen mellan homosexlagen och sambolagen.²⁸ Förändringen motiverades med att det inte var upp till samhället att bestämma vem människor valde att leva sina liv tillsammans med, under förutsättning att samlivet inte skadade andra. Homosexuella par skulle ha samma rätt till ekonomisk och juridisk trygghet som heterosexuella makar. Det ansågs vara ett viktigt led i kampen om jämställdhet att likställa homosexuella relationer med heterosexuella, att

²² SOU 1984:63, s. 3.

²³ Lag (1987:813) om homosexuella sambor, prop. 1986/87:124, s. 5.

²⁴ Prop. 1986/87:124, s. 42.

²⁵ Ibid. s. 29.

²⁶ Bet. 1993/94:LU28.

²⁷ SOU 1993:98, s. 11-12.

²⁸ Ibid. s. 111.

jämställa minoriteten med majoriteten.²⁹ Genom att erkänna homosexuella par rätten att registrera partnerskap, var tanken att även öppenheten och medvetenheten i samhället skulle öka.³⁰

Ovanstående förslag behandlades av remissinstanser och den 1 januari 1995 trädde lag (1994:1117) om registrerat partnerskap i kraft.³¹ Det dröjde till 2003 innan de båda sambolagarna för heterosexuella och homosexuella slogs samman och bildade en könsneutral sambolag.³² Införandet av den könsneutrala sambolagen och partnerskapslagen innebar att homosexuella sambor jämställdes med heterosexuella sambor samt att homosexuella partnerskap i mångt och mycket likställdes med heterosexuella äktenskap.³³

²⁹ SOU 1993:98, s. 11-12.

³⁰ Ibid. s. 14.

³¹ Bet. 1993/94:LU28.

³² Prop. 2002/03:80, sambolag (2003:376).

³³ Prop. 2002/03:80, s. 40.

3 Könneutral äktenskapsbalk

3.1 Bakgrund

Särbehandlingen av homosexuella partnerskap började så småningom ifrågasättas, då de rättsliga verkningarna var näst intill identiska med heterosexuella äktenskap. Efter ett beslut av regeringen 2005, förordnades f.d. justitiekanslern Hans Regner till särskild utredare för att se över partnerskapslagen och äktenskapsbalken och föreslå eventuella förändringar.³⁴ För att få en helhetsbild av argumenten som talade för och emot införandet av en könsneutral äktenskapsbalk, använde Regner trossamfund och riksdagspartier som referensgrupper. Utöver detta genomfördes hearings och den allmänna debatten studerades.³⁵ Under de hearings som hölls, hördes Sveriges Kristna råd, Sveriges Muslimska råd, Judiska centralrådet, Socialstyrelsen samt myndigheter och organisationer med uppgift att motverka diskriminering på grund av sexuell läggning.³⁶ I uppdraget ingick även att Regner skulle ta egen ställning i frågan.³⁷

När diskussionen om införandet av en könsneutral äktenskapsbalk fördes, uppstod en intressekonflikt mellan referensgruppernas olika tolkningar av begreppet äktenskap. På äktenskapsrättens område överlappar rätt och religion varandra, eftersom möjligheten till vigsel i kyrkan ger äktenskapet en kristen karaktär samtidigt som det får juridiska konsekvenser.³⁸

³⁴ Dir. 2005:6, SOU 2007:17, s. 3.

³⁵ SOU 2007:17, s. 15.

³⁶ Ibid. s. 71.

³⁷ Dir. 2005:6.

³⁸ Nilsson (2007) s. 221.

3.2 Argument från den första referensgruppen *emot* införandet av en könsneutral äktenskapsbalk (inklusive särskilda yttranden)

I den första referensgruppen som tillsattes i utredningen, representerades utvalda trossamfund i Sverige av följande personer; Marianne Andréas (Sveriges Frikyrkosamråd/Sveriges Kristna råd), Per Karlsson (Evangeliska frikyrkan), Maria Lundqvist Norling (Svenska kyrkan), Lena Posner-Körösi (Judiska Centralrådet), Per-Magnus Selinder (Svenska Missionskyrkan), Othman Tawalbeh (Islamiska Samarbets- rådet), Jorge de Salas (Katolska kyrkan i Sverige) och Misha Jaksic (Ortodoxa och Österländska kyrkors ekumeniska råd).³⁹

Bibeln och skapelseperspektivet har haft stor betydelse för de kristna samfundens uppfattning av äktenskapet som en sammanslutning mellan en man och en kvinna.⁴⁰ Traditionellt har äktenskapet setts som en del av Guds skapelseplan och en viktig institution för kvinnan, mannen, barnen och samhället. Martin Luther hävdade visserligen att äktenskapet var världsligt, men företrädare för den protestantiska kyrkan såg lagförslaget som ett sätt att försöka sekularisera även det kristna äktenskapet i strid med den kristna tron.⁴¹ Samtliga kristna samfund som hördes, framförde att samkönade äktenskap saknade förenlighet med deras religiösa tro samt att det skulle strida mot religionsfriheten att tvinga präster att viga samkönade par.⁴²

Att äktenskapet mellan en man och en kvinna har spelat en central roll inom inte minst kristendomen, motiverade Svenska kyrkan genom en hänvisning till Bibeln där det bland annat stadgas; ”*Fördenskull skall en man övergiva sin fader och sin moder och hålla sig till sin hustru, och de skola varda ett kött*”.⁴³ Enligt kristendomen är mannen och kvinnan Guds avbilder och det

³⁹ SOU 2007:17, s. 3.

⁴⁰ Nilsson (2007) s. 208.

⁴¹ Ibid. s. 220-221.

⁴² SOU 2007:17, s. 223-224.

⁴³ 1 Mos 2:24, 1917 års översättning.

är i äktenskapet som barnet tas emot som en gåva från Gud. Barnet ska växa upp hos båda föräldrarna där det ska känna Guds kärlek genom moderlig och faderlig kärlek. Dessa syften framkommer i sin tur i vigselordningen som Svenska kyrkan tillämpar. Företrädare för den Katolska kyrkan framhöll vidare att äktenskapet betraktas som en symbol för relationen mellan Jesus och kyrkan,⁴⁴ och genom religionen bekräftas det naturliga idealet som äktenskapet mellan en man och en kvinna.⁴⁵

De kristna samfunden framförde att det inte var en mänsklig rättighet att äktenskapet skulle omfatta alla samlevnadsformer.⁴⁶ Registrerade partnerskap betraktades som en annan samlevnadsform men med samma värde som äktenskapet.⁴⁷ Samtliga trossamfund påpekade även att en lagändring inte var nödvändig, då partnerskapslagen i mångt och mycket medförde samma juridiska rättigheter som äktenskapsbalken.⁴⁸ Under debattens gång framhövdes vidare att det skulle komma att strida mot den allmänna uppfattningen av äktenskapets innebörd i Sverige och i resten av världen, om äktenskapet öppnades upp för homosexuella.

Barnperspektivet och den traditionella synen på familjen lyftes fram som en viktig faktor för att behålla äktenskapet som ett förbund mellan en man och en kvinna. Enligt de kristna samfunden kunde det inte ligga i barnets intresse att växa upp med två föräldrar av samma kön med hänvisning till deras tolkning av artikel 7 i FN:s barnkonvention. Reproduktionen är, enligt de kristna samfunden, ett av de viktigaste syftena med äktenskapet, varför det inte kunde anses diskriminerande att utesluta homosexuella par från att ingå äktenskap.⁴⁹

Följande uttalande från dåvarande ärkebiskop Anders Wejryd sammanfattar den traditionella, religiösa synen på äktenskapet: *”Jag tror inte att*

⁴⁴ Nilsson (2007) s. 126-128.

⁴⁵ Ibid. s. 123.

⁴⁶ SOU 2007:17, s. 223, prop. 2008/09:80, s. 15.

⁴⁷ SOU 2007:17, s. 357.

⁴⁸ Ibid. s. 223.

⁴⁹ Ibid. s. 223-224.

*äktenskapets innebörd bara definieras av en bestämd lag i ett visst land i en viss tid. Äktenskapet har en djupare innebörd. Traditionen säger att det ingås mellan en man och en kvinna och den synen delar vi med resten av världen och kristenheten. Vi argumenterar utifrån en kyrklig tradition som rymmer sakramentala tolkningar”.*⁵⁰

Under utredningens gång anfördes även ett antal särskilda yttranden med argument emot en könsneutral definition av äktenskapet. Yvonne Andersson från Kristdemokraterna framförde att de juridiska aspekterna inte kunde ses isolerade från de kulturella, historiska och etiska aspekterna i sammanhanget. Hennes slutsats var att Regners utredning inte belyste äktenskapet som institution för familjebildning på ett adekvat sätt och att äktenskapet skulle behålla sin traditionella definition i lagtexten.⁵¹

Maria Lundqvist Norling och Per-Magnus Selinder från Svenska kyrkan respektive Svenska Missionskyrkan, poängterade i sitt särskilda yttrande, att de var positivt inställda till en gemensam lag för hetero- och homosexuella, men med användandet av annan term än äktenskapet.⁵² Marianne Andréas, Per Karlsson och Süleyman Wannas från Sveriges Frikyrkosamråd, Evangeliska frikyrkan respektive Ortodoxa och Österländska kyrkans ekumeniska råd, framförde i sin tur kritik mot utredaren Hans Regner. De kritiserade Regner för att han inte diskuterade alternativet att sammanföra partnerskapsreglerna i en gemensam Äktenskaps- och partnerskapsbalk. De framhöll att en förändring av äktenskapsbegreppet skulle innebära för höga krav på kyrkans anpassning till samhället.⁵³

Per Samuelsson från Katolska kyrkan framhöll att samhällets och individens välmående var tätt sammankopplat med äktenskapet, där barn växer upp och fostras. Han hävdade att barn som växer upp med homosexuella föräldrar

⁵⁰ Nilsson (2007) s. 207.

⁵¹ SOU 2007:17, s. 353-355.

⁵² Ibid. s. 358.

⁵³ Ibid. s. 361.

fråntas möjligheterna till en ”normal” utveckling på grund av avsaknaden av endera fader eller moder. Han poängterade att familjen som institution, i sin tur utgör grunden för solidaritet, stabilitet och trygghet i samhället och att det är samhällets skyldighet att värna familjen genom att ge den en tydlig institutionell karaktär.⁵⁴ Samuelssons slutsats var att det saknades grund för införandet av en könsneutral äktenskapsbalk, då det endast fanns känslomässiga argument som talade för ett sådant införande.⁵⁵

3.3 Argument från den andra referensgruppen för införandet av en könsneutral äktenskapsbalk

Utredningens andra referensgrupp bestod av företrädare för riksdagspartierna, närmare bestämt Marianne Carlström (S), Johan Löfstrand (S), Bertil Kjellberg (M), Johan Linander (C), Martin Andreasson (FP), Yvonne Andersson (KD), Tasso Safilidis (V) och Mikael Björk Blomqvist (MP).⁵⁶

Argument framfördes om att lagtexten inte ska ta etisk och normativ ställning utan endast ge praktiska lösningar på de juridiska problem som kan uppstå, ett s.k. rättspositivistiskt synsätt.⁵⁷ Regner argumenterad, utifrån referensgruppens uttalande, för att det borde vara upp till lagstiftaren att omdefiniera begrepp i lagtexten i takt med samhällsutvecklingen.⁵⁸ Ett exempel som belystes för att rättfärdiga resonemanget, var när makarnas krav på trohet togs bort från definitionen av äktenskapet 1973. Ändringen var ett steg från kyrkans traditionella syn på äktenskapet som en livslång relation byggd på trohet.⁵⁹ Statistik från FSI, en fristående forskningsinstitution, visade på svenskarnas positiva inställning till att

⁵⁴ Ibid. s. 363-364.

⁵⁵ Ibid. s. 365.

⁵⁶ Ibid. s. 3.

⁵⁷ Nilsson (2007) s. 115.

⁵⁸ SOU 2007:17, s. 228.

⁵⁹ Ibid. s. 231.

homosexuella par skulle få gifta sig. Resultatet visade att 46 % av svenskarna år 2005 var positivt inställda, jämfört med 31 % som var negativt inställda.⁶⁰ FSI påpekade dock i rapporten att utfallet eventuellt hade sett annorlunda ut om frågan fokuserat på homosexuellas rätt att gifta sig i kyrkan.⁶¹

Äktenskapets symbolvärde framlades som ett argument för införandet av en könsneutral äktenskapsbalk, med betoning på vikten av omgivningens syn på homosexuellas relationer.⁶² Särbehandlingen av homosexuella par genom den separata partnerskapslagen, stred mot principen om likabehandling som alltid ska beaktas då äktenskapet är en juridisk institution.⁶³ Vidare framfördes argument om att varken lagstiftaren eller samhället skulle värdera hur människor valde att leva sina liv. Ett äktenskap byggt på kärlek, omtanke och lojalitet var inte förbehållet en relation mellan en man och en kvinna, vilket talade för en könsneutral definition av äktenskapet.⁶⁴

Referensgruppen instämde med de religiösa samfunden om att äktenskapet spelar en viktig roll som familjeinstitution, där fortplantningen utgör ett centralt moment. Samtliga riksdagspartier, förutom Kristdemokraterna, avfärdade däremot tanken på att äktenskapet endast var ämnat för de som skaffade barn, med motiveringen att många som hade ingått äktenskap antingen hade valt att inte skaffa barn eller var ofrivilligt barnlösa. Det ingångna äktenskapets existens var således oberoende av hur makarna formade sin samlevnad.⁶⁵

Regner studerade även internationell rätt för att bedöma huruvida det fanns några bestämmelser som satte stopp för införandet av en könsneutral äktenskapsbalk. Han konstaterade att det i internationella rättighetskataloger

⁶⁰ Frågan löd: ”Vad tycker du om förslaget att homosexuella ska få gifta sig med varandra?”

⁶¹ SOU 2007:17, s. 207-209.

⁶² Ibid. s. 16.

⁶³ Ibid. s. 222.

⁶⁴ Ibid. s. 16.

⁶⁵ Ibid. s. 18, s. 218.

återges att det är en mänsklig rättighet att få ingå äktenskap, men att det är upp till varje stat att bestämma hur rättigheten ska implementeras. De internationella bestämmelserna gav alltså varken en lagstadgad rätt, eller medförde ett förbud mot samkönade äktenskap.⁶⁶

Gällande situationen att barn till homosexuella föräldrar växer upp med två föräldrar av samma kön, framfördes argument från referensgruppen om att det är tryggast för barn att växa upp i ett kärleksfullt hem. Möjligheten till assisterad befruktning och homosexuellas rätt till adoption, talade för att samhället redan hade accepterat homosexuella parrelationer som likvärdig trygg miljö för barn att växa upp.⁶⁷

Regners slutsats från utredningen bestod i att den traditionella, religiösa synen på äktenskapet som en samhällelig institution mellan man och kvinna inte kunde sätta stopp för lagstiftaren att förändra definitionen av äktenskapet i takt med samhällsutvecklingen. Som ett sätt att lösa frågan om hur prästerna inte skulle behöva handla i strid med sin religiösa tro genom att viga samkönade par, föreslogs införandet av en lagstadgad rätt att avböja en sådan förfrågan.⁶⁸

3.4 Processens fortgång

2008 överlämnade regeringen en proposition till riksdagen, som tog avstamp i Regners utredning. I propositionen föreslogs en något ändrad lydelse i äktenskapsbalkens inledning, men något förslag om en könsneutral äktenskapsbalk lades inte fram.⁶⁹ Det inkom flertalet motioner för och emot propositionens innehåll, däribland en trepartsmotion från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet med yrkandet om att propositionen skulle avslås då den inte förespråkade införandet av en

⁶⁶ Ibid. s. 16, art 12 EKMR, art 16 FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

⁶⁷ SOU 2007:17, s. 222, s. 234-235.

⁶⁸ Ibid. s. 26.

⁶⁹ Prop. 2008/09:80, s. 2-3.

könsneutral äktenskapsbalk.⁷⁰ Även företrädare för Socialdemokraterna,⁷¹ Moderaterna,⁷² Centerpartiet,⁷³ och Folkpartiet⁷⁴ framförde liknande synpunkter. Endast företrädare för Kristdemokraterna förespråkade att äktenskapsbalken skulle behållas i sitt befintliga skick.⁷⁵

Vidare behandlade civilutskottet regeringens proposition. Utskottet lade fram förslaget att göra äktenskapsbalken könsneutral samt att upphäva lagen om registrerat partnerskap.⁷⁶ Med utgångspunkt i civilutskottets betänkande, hölls en debatt i riksdagen där företrädare för samtliga riksdagspartier argumenterade *för* dess införande, undantaget företrädare för Kristdemokraterna.⁷⁷ Vid voteringen som sedan hölls, röstade en tydlig majoritet för förslaget om införandet av en könsneutral äktenskapsbalk. Närmare bestämt 261 riksdagsledamöter röstade för, medan 22 ledamöter röstade emot förslaget.⁷⁸

Den 1 maj 2009 trädde den könsneutrala äktenskapsbalken i kraft med den nya lydelsen: *"I denna balk finns bestämmelser om samlevnad i äktenskap. De två som ingår i äktenskap med varandra blir makar."*⁷⁹ Trots digert motstånd klubbades även rätten för homosexuella par att viga igenom på kyrkomötet 2009.⁸⁰ Svenska kyrkan blev då en av de första kyrkorna i världen att erkänna äktenskap mellan homosexuella.⁸¹

⁷⁰ Motion 2008/09:C454.

⁷¹ Motion 2008/09:C271.

⁷² Motion 2008/09:C325.

⁷³ Motion 2008/09:C464.

⁷⁴ Motion 2008/09:U323.

⁷⁵ Motion 2008/09:C459.

⁷⁶ Bet. 2008/09:CU19, s. 1.

⁷⁷ Prot. 2008/09:95, s. 4-89.

⁷⁸ Ibid. s. 105.

⁷⁹ 1 kap 1§ ÄktB,

<http://www.regeringen.se/contentassets/f64240417162451da35bee0d7b8f6179/konsneutral-a-aktenskap-och-vigsel> (2016-04-21)

⁸⁰ <https://www.svenskakyrkan.se/samkonade-aktenskap> (2016-04-22)

⁸¹ <http://www.dn.se/nyheter/sverige/kyrkomotet-oppnade-for-enkonade-aktenskap/> (2016-04-22)

4 Analys

4.1 Inledning

Analysen kommer att fokusera på hållbarheten av ovanstående argument som framfördes för och emot införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken. För att få en flerdimensionell analys kommer argumenten att problematiseras utifrån ett historiskt-, samhälleligt samt ett religionsperspektiv. Av debatten som fördes att döma, kretsade argumenten kring ordet *äktenskap* och dess betydelse. Skulle den historiska, kristna tolkningen av äktenskapet kvarstå eller skulle den ersättas med en dynamisk tolkning?

Precis som Regner konstaterade i sin utredning, har äktenskapet två funktioner. Den ena är den *äktenskapsrättsliga funktionen* som utgör en del av den svenska rättsordningen och den andra är *funktionen som en social institution* som knyter an till familjebildningen. Diskussionen som fördes berörde å ena sidan äktenskapet ur en juridisk aspekt, å andra sidan äktenskapet som en social institution.

Ett exempel på att debatten berörde olika aspekter av äktenskapet, var argumentet som framfördes om att det är för barnets bästa att växa upp med en mamma och en pappa. Förhållandet mellan makar regleras i ÄktB medan förhållandet mellan föräldrar och barn regleras i FB, och argumenten som berörde äktenskapets familjerättsliga funktion föll därmed juridiskt sett utanför äktenskapets område. Argumenten saknade således rättslig hållbarhet ur ett äktenskapsrättsligt perspektiv.

4.2 Analys ur ett religionsperspektiv

Tidigare i historien var kyrkans inflytande över samhällsutvecklingen i Sverige påtaglig. Straffrätten i 1608 års appendix, byggde i mångt och mycket på Bibeln och homosexualitet straffades med döden. Under 1900-

talets senare hälft försvagades kyrkans inflytande drastiskt och i dagens Sverige är kyrkan skild från staten och kyrkans värderingar saknar därmed samma direkta påverkan på samhällsutvecklingen som förr. Jag kan, genom att studera den historiska utvecklingen, tydligt urskilja en röd tråd mellan religionens minskade inflytande i samhället och utvecklingen av homosexuellas rättigheter. Under 1800-talet minskade religionens inflytande successivt, vilket bland annat ledde till införandet av mildare straff. Ett exempel på detta var när det tidigare stadgade dödsstraffet för homosexuella handlingar ersattes med fängelsestraff på två år. Vidare utvecklades homosexuellas rättigheter som mest på 1900-talet då kriminaliseringen avskaffades, homosexlagen infördes samt en möjlighet för homosexuella par att registrera partnerskap. Utvecklingen gick hand i hand med religionens minskade inflytande under samma tid.

På äktenskapets område har den traditionella synen hängt kvar längre än på många andra områden. Ett jämförbart exempel är 1974 års införande av abortlag (1974:595), som genomdrevs trots motstånd från konservativa röster.⁸² Jag får intrycket av att man tog betydligt större hänsyn till de religiösa samfundens argument vid införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken, än vid införandet av abortlagen. Det kan i sin tur ha varit en bidragande orsak till att det tog 35 år längre tid att införa den könsneutrala äktenskapsbalken än abortlagen. Det är intressant att fråga sig varför så var fallet? Jag tror att en av förklaringarna är att det redan fanns en möjlighet för homosexuella par att registrera partnerskap, varför man inte ansåg det vara lika brådskande att införa en könsneutral äktenskapsbalk. Kombinationen av den historiskt sett utbredda okunskapen om homosexualitet och rädslan för det avvikande beteendet från den heterosexuella normen, tror jag även var bidragande faktorer till den långsamma processen. Äktenskapets särställning inom religionen, gjorde dessutom debatten extra laddad. Till slut fick dock den traditionella,

⁸² Prop. 1974:70, s. 29-30.

religiösa synen på äktenskapet ge vika för den dynamiska tolkningen av äktenskapets innebörd.

Jag håller med Regner om att religiösa och konservativa tolkningar av rättsliga begrepp inte skall påverka lagstiftarens förändringsmöjligheter.⁸³ Yvonne Andersson, från Kristdemokraterna, argumenterade däremot i sitt särskilda yttrande, för att lagstiftaren inte kunde isolera den juridiska termen äktenskap från dess sociala, kulturella och etiska kontext. Jag förstår att dessa faktorer går hand i hand, men till skillnad från Anderssons synsätt, tycker jag att lagtexten endast ska erbjuda lösningar på praktiska problem utan att ta etisk och normativ ställning. Genom införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken valde lagstiftaren att inta ett rättspositivistiskt synsätt som beaktar allas likhet inför lagen framför den traditionella synen på äktenskapet.

Av argumenten som framfördes av de politiska partierna att döma, kan jag tydligt skönja en röd tråd; samtliga partier med undantag för Kristdemokraterna argumenterade för införandet av en könsneutral äktenskapsbalk. Kristdemokraternas argument stämde i mångt och mycket överens med de kristna samfundens argument, vilket visar på att partiet har sina rötter i kristendomen och dess värderingar.

Det blir relevant att dryfta religionsfriheten i förhållande till diskussionen som fördes vid införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken. Svenska kyrkan anförde att det skulle strida mot dess uppfattning om religionen att tvinga präster att viga samkönade par i kyrkan. Svenska kyrkan hävdade att det i förlängningen kunde uppfattas som ett hot mot religionsfriheten. Om man jämför argumenten vid införandet av den könsneutrala *sambolagen*, med de som framfördes vid införandet av den könsneutrala *äktenskapsbalken*, kan jag konstatera att utredaren inte tog hänsyn till kristna samfund och Bibeln vid införandet av sambolagen. Skillnaden i

⁸³ Jfr Regners argument på s. 19.

bedömningen beror på att prästerna inte är involverade vid ingående av samboskap, som vid ingående av äktenskap. För att lösa problemet med prästernas centrala roll som vigselförrättare, valde lagstiftaren att införa en möjlighet för präster att avböja en vigselförfrågan från samkönade par. Det kan i sin tur ses som en kompromiss från lagstiftarens sida, att de religiösa samfunden inte skulle tvingas utföra religiösa ritualer i strid med deras trosuppfattning. Införandet av den könsneutrala definitionen gav därmed endast en utsatt grupp i samhället en *rättighet*, utan någon motsvarande *skyldighet* för de religiösa samfunden.

4.3 Analys ur ett historiskt perspektiv

Historiskt sett har det funnits en rädsla för homosexuellas avvikande beteende från den heterosexuella normen. Det framgår inte minst av att homosexualitet tidigare var kriminaliserat med hänvisning till Bibeln, och sågs som en samhällsfara fram till 1944. De kristna samfunden har även idag Bibeln som vägvisare, varför många av deras åsikter, inklusive synen på äktenskapet, är förankrade i den samhällssyn som var rådande då Bibeln förtecknades. Med tanke på prästernas centrala roll under vigselceremonin, är det förståeligt att frågan om homosexuellas rätt att ingå äktenskap ledde till en krock mellan samhällssynen i ett utvecklat Sverige på 2000-talet och den religiösa synen på äktenskapet.

Införandet av partnerskapslagen och den könsneutrala sambolagen var stora steg på vägen mot homosexuellas likvärdiga juridiska behandling med heterosexuella. Genom införandet av den könsneutrala sambolagen likställdes homosexuella sambor med heterosexuella sambor och de registrerade partnerskapen likställdes i mångt och mycket med heterosexuella äktenskap. Jag kan konstatera att det tog relativt lång tid från det att rätten för homosexuella att registrera partnerskap infördes 1994, till det att rätten att ingå äktenskap infördes 2009. Denna tröghet kan uppfattas som oerhört frustrerande och obegriplig för oss idag. Om man ser utvecklingen ur ett historiskt perspektiv var homosexuella handlingar

kriminaliserade från 1608 till 1944, med undantag för 1734 års lag, och sjukdomsklassade till 1979. I förhållande till den historiska informationen, har utvecklingen under andra halvan av 1900-talet gått relativt fort. Värt att poängtera i sammanhanget är att det är viktigt att förändringsprocesser av lagtext går trögt i en demokrati, då systemet annars lätt kan utnyttjas av maktavare för att förändra lagstiftningen i en viss politisk riktning. Den tröga förändringsprocessen, då utredningar ska göras, remissinstanser höras och lagförslag behandlas, utgör alltså en viktig pusselbit i en demokratisk stat.

De kristna samfundet framförde under utredningen, att äktenskapet historiskt sett har utgjort ett förbund mellan en man och en kvinna med reproduktionssyfte, som ett argument emot införandet av en könsneutral äktenskapsbalk. Vidare anfördes att det är den gemensamt rådande uppfattningen i hela världen och något som måste bestå för att inte skapa komplikationer. Det blir i sammanhanget relevant att studera dessa argument ur ett större perspektiv. Vad hade hänt om begrepp inom juridiken inte hade förändrats i takt med samhällsutvecklingen, utan istället haft kvar sina historiska och traditionella tolkningar? Juridiken ska erbjuda lösningar på problem som uppstår och om lösningarna hade varit förankrade i en föräldrad samhällssyn, hade de juridiska lösningarna saknat relevans. I förlängningen hade det inneburit samhällsutvecklingen hade hämmats.

4.4 Analys ur ett samhällsperspektiv

I dagens Sverige är fokus mer inriktat på individen än på kollektivet. Familjen tjänar inte längre samhället som en reproduktionsinstallation, istället är det upp till var och en att bestämma hur vi vill leva våra liv. Ett uttryck för den individualiserade synen på samhället var den av Regner presenterade statistiken som visade att 46 % av svenskarna var positivt inställda till samkönade äktenskap, medan 31 % var negativt inställda. Individualiseringen tror jag är en av förklaringarna till varför den könsneutrala äktenskapsbalken infördes, nämligen att vi inte vill att

lagstiftaren ska bestämma hur vi väljer att leva våra liv så länge det inte skadar någon. Ett äktenskap byggt på kärlek mellan två samtyckande homosexuella skadar inte någon. En jämförelse kan göras med barnäktenskap som är förbjudet enligt 2 kap 1 § ÄktB, då det medför *negativa konsekvenser* för barnet, dess utveckling och frihet.

Precis som båda referensgrupperna konstaterade, var den tidigare uppdelningen mellan partnerskapslagen och äktenskapsbalken inte diskriminerande i förhållande till homosexuella. Detta eftersom rättsverkningarna var näst intill identiska mellan de båda formerna av parkonstellationer. Däremot var uppdelningen särbehandlande genom en uppdelning mellan vi och dem. Särbehandlingen rimmade i sin tur illa med allas likhet inför lagen. De kristna samfunden argumenterade vidare för att reproduktion och äktenskap går hand i hand, varför det inte kunde anses diskriminerande att utesluta homosexuella från att ingå äktenskap. Att äktenskapet förr i tiden byggde på reproduktion är odiskutabelt, men i dagens samhälle är det inte längre någon norm. Envar har rätt att tycka att äktenskapet ska levas på ett visst sätt, men åsikterna bör inte påverka lagstiftningen. Precis som många av de politiska partierna anförde, saknas en mall för hur människor lever i ett äktenskap. Det finns de som har ingått äktenskap som väljer att inte skaffa barn och de som inte har ingått äktenskap som väljer att skaffa barn. Att endast förbjuda homosexuella som inte kan få gemensamma barn och inte heterosexuella som väljer att inte skaffa barn från att ingå äktenskap, är således diskriminerande.

Många argument emot införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken grundades på att äktenskapet fyller en viktig funktion som familjeinstitution där barnet ska växa upp med en mamma och en pappa. Hänvisningen som gjordes till artikel 7 i FN:s barnkonvention för att underbygga argumentet, måste sägas utgöra en subjektiv tolkning av dess innebörd. I artikeln nämns ordet föräldrar vilket inte per automatik innebär att det motsvarar en mamma och en pappa. Artikel 7 i barnkonventionen stödjer således inte argumentet att det är för barnets bästa att bli omvårdad av en mamma och en

pappa. Ett barn som växer upp i ett tryggt och kärleksfullt hem med två mammor eller två pappor kan jämföras med barn som växer upp med skilda föräldrar och bor varannan vecka hos respektive förälder, vilket i många fall innebär en otrygghet för barnet. Per Samuelsson från Katolska kyrkan framhöll vidare att barnet fräntas en ”normal” utveckling om det växer upp med två föräldrar av samma kön. För det första kan det diskuteras vad en ”normal” utveckling innebär eftersom alla barn är olika och har olika förutsättningar från födseln vad gäller kognitiva förmågor, inläring etc. För det andra utgör påståendet en subjektiv åsikt utan grund i forskning.

Utsagan om att den allmänna uppfattning i världen utgörs av att äktenskapet ses som ett förbund mellan en man och kvinna, framfördes som argument emot införandet av en könsneutral äktenskapsbalk. För det första kan jag konstatera att det är drastiskt att påstå att ovanstående lydelse utgör en allmän uppfattning, framför allt med hänsyn till statistiken från FSI som visade att 46 % av svenskarna var positivt inställda till att homosexuella skulle få gifta sig. Om man ser till historien, har äktenskapet varit förbehållet en man och en kvinna, men i takt med att kunskapen om homosexualitet har ökat i samhället och att fokus har skiftat från kollektivet till individen, så har även mångas inställning förändrats. Om fokus hade vilat på den traditionella lydelsen av begrepp inom juridiken, hade lagtexten snabbt blivit föråldrad och saknat relevans i det moderna samhället.

Vidare framhölls av representanter för Svenska kyrkan, samt Svenska Missionskyrkan i ett särskilt yttrande, att ett införande av en könsneutral äktenskapsbalk skulle ställa för höga krav på anpassning till samhället från kyrkans sida. Argumentet kan bemötas med att det i debatten även framkom att det som en lösning på problemet skulle införas en möjlighet för prästerna att neka vigsel av samkönade par.

Regner hänvisade till internationella konventioner för att konstatera att det utgör en mänsklig rättighet att få ingå äktenskap. De kristna samfundet besvarade detta genom att hänvisa till att det inte är en mänsklig rättighet att

alla parkonstellationer ska omfattas av termen äktenskap. Att så är fallet är visserligen korrekt, men de internationella konventionerna sätter inte stopp för en sådan möjlighet. Det blir följaktligen upp till varje land att avgöra vem som ska ha rätt att ingå äktenskap.

5 Slutsatser

Av ovanstående analys kan jag dra ett antal slutsatser. För det första kan jag konstatera att man under utredningens gång var mån om att höra de religiösa samfunden samt bejaka deras argument. Detta eftersom äktenskapet har en särställning inom samtliga religioner som fanns representerade i utredningen. Det uppstod under diskussionens gång en klyfta mellan å ena sidan den traditionella synen på äktenskapet som en familjeinstitution, å andra sidan äktenskapet som en juridisk institution.

Efter att ha studerat homosexuellas rättighetsutveckling, blir det tydligt att homosexuella som grupp i samhället ständigt har varit utsatta. Rättighetsutvecklingen har i sin tur gått hand i hand med religionens ställning i samhället. Homosexualitet var kriminaliserat från 1608 till 1944, med undantag för 1734 års lag. I 1864 års strafflag återgick man till den uttryckliga kriminaliseringen för att 1944 ersättas av en sjukdomsklassificering. Den sträckte sig i sin tur till 1979. 1988 fick homosexuella par rätt att bli sambor och sedermera infördes en könsneutral sambolag. Efter införandet av den könsneutrala sambolagen och lagen om registrerat partnerskap, var homosexuella i mångt och mycket helt likställda med heterosexuella ur ett juridiskt rättighetsperspektiv. Det saknades dock laglig rätt för homosexuella att ingå äktenskap.

Precis som Regner konstaterade i sin utredning, saknas en internationellt lagstadgad rättighet för homosexuella att gifta sig. Det är dock en mänsklig rättighet att få ingå äktenskap enligt gällande internationell rätt, men det är upp till varje stat att bestämma hur rättigheten ska implementeras. Avsaknaden av internationella regler som satte stopp för införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken, var alltså en första förutsättning för dess införande.

Samtliga argument som anfördes emot införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken, saknade juridisk relevans eftersom de berörde den traditionella synen på äktenskapet som en familjeinstitution. Argument som återkom i utredningen och motionerna var att äktenskapet var synonymt med reproduktion samt att det var oförenligt med de kristna samfundens tro att införa en könsneutral äktenskapsbalk. Argumenten bemöttes bl.a. med att lagtexten inte ska ta etisk och normativ ställning samt att den traditionella synen på äktenskapet inte kunde sätta stopp för en omtolkning av begreppet. Efter att ha studerat de anförda argumenten *emot* införandet av en könsneutral äktenskapsbalk kan jag konstatera att de kunde rättfärdigas ur ett historiskt samt religiöst perspektiv, men inte ur ett samhällsperspektiv. I kontrast till detta kunde argumenten *för* dess införande, endast rättfärdigas ur ett samhälleligt perspektiv. I min analys insåg jag snabbt att samtliga argument som underbyggdes med historiska eller religiösa grunder, exempelvis att definitionen av äktenskapet historiskt sett alltid har varit förbehållet en man och en kvinna, i sin tur kunde bemötas med argument förankrade i nutid. På så sätt kunde varje argument anført av de kristna samfunden samt Kristdemokraterna, bemötas med argument förankrade i en modernare samhällssyn.

När förslaget röstades igenom i riksdagen 2009 och den könsneutrala äktenskapsbalken infördes trots det utbreda motståndet, utgjorde det ett tydligt ställningstagande om att rätt och religion utgör två skilda världar som verkar parallellt i samhället. Dagens samhällssyn är individfokuserad, varför man betonade vikten av att vi själva ska få bestämma vem vi väljer att leva våra liv med utan att det sätter stopp för möjligheten att ingå äktenskap. Intressant nog röstades även rätten för homosexuella par att vigas i kyrkan igenom på kyrkomötet 2009. Det visar på en successivt förändrad attityd i förhållande till homosexuella även inom kyrkan.

Införandet av den könsneutrala äktenskapsbalken visar att de kristna samfunden inte ska ha tolkningsföreträde av juridiska termer, utan att juridiken istället bör utvecklas i takt med samhället och återspegla dess

värderingar. Juridik handlar till stora delar om just *tolkning* av begrepp som påverkas av de glasögon vi bär. De glasögon vi studerar begrepp igenom formas i sin tur av våra tidigare erfarenheter och på så sätt blir det svårt att ha en helt objektiv föreställning av ett begrepps innebörd.

Regner kritiserades för att han hade subjektiva utgångspunkter i resonemangen i utredningen, men det är viktigt att komma ihåg att det ingick i hans uppdrag att komma med en egen slutsats. Regners utredning låg till grund för beslutet att införa den könsneutrala äktenskapsbalken, men en längre process följde efter utredningen. Det var först i civilutskottets betänkande 2008 som den könsneutrala äktenskapsbalken föreslogs och 261 av 365 folkvalda riksdagsledamöter röstade för förslagets ikraftträdande. En stor majoritet var alltså positiva till att införa den könsneutrala äktenskapsbalken och de anförda argumenten emot dess införande saknade då relevans eftersom de religiösa samfundet inte är representerade i riksdagen.

Slutligen kan jag konstatera att det var en lång kamp att få igenom en könsneutral äktenskapsbalk. En kamp för allas lika rätt att uttrycka sin kärlek och få den manifesterad. Uppsatsen kan fungera som en påminnelse om att vi inte ska ta våra rättigheter för givna, utan istället påminna oss och framtida generationer om att det ligger hårt slit och uppoffringar bakom de rättigheter vi idag ser som självklara.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor:

Offentligt tryck:

Utredningsbetänkanden:

SOU 1984:63: Homosexuella och samhället

SOU 1993:98: Partnerskap

SOU 2007:17: Äktenskap för par med samma kön- Vigsselfrågor

Propositioner:

Prop. 1974:70: Kungl. Maj:ts proposition med förslag till abortlag, m. m.

Prop. 1986/87:124: Om de homosexuellas situation i samhället

Prop. 2002/03:80: Ny sambolag

Prop. 2008/09:80: Äktenskapsfrågor

Övrigt riksdagstryck:

RD MAK, band 1, samling 4, 1933: "Otukt mot naturen", bör den vara straffbar?

Mot. 1973:1793: I anledning av Kungl. Maj ds proposition 1973:32 med förslag till lagom ändring i giftermålsbalken, m. m.

Mot. 2002/03:L223: Könsneutral äktenskapsbalk

Mot. 2008/09:C454: Könsneutral äktenskapsbalk

Mot. 2008/09:C271: Könsneutralt äktenskap

Mot. 2008/09:C325: En könsneutral äktenskapsbalk

Mot. 2008/09:C464: Könsneutral äktenskapslagstiftning

Mot. 2008/09:C459: Moderniserad partnerskapslag, bevarad äktenskapsbalk

Mot. 2008/09:U323: Homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation

Prot. 2008/09:95

Utskottsbetänkanden

Bet. 1993/94:LU28: Registrerat partnerskap m.m.

Bet. 1973:LU20: Lagutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:32 med förslag till lag om ändring i giftermålsbalken m.m.

Bet. 2008/09:CU19: Könsneutrala äktenskap och vigselfrågor.

Kommittédirektiv:

Dir. 2005:6: Äktenskap och partnerskap

Litteratur:

Edenheim, Sara, *Begärets lagar*, 2005, Brutus Östlings Bokförlag Symposion, Stockholm.

Fairclough, Norman, *Media Discourse*, 1995, Hodder Arnold, London.

Häthén, Christian, *Stat och straff*, 2:a upplagan, 2014, Studentlitteratur AB, Lund.

Häthén, Christian, Nilsén, Per, *Svensk historisk lagbok: rättshistoriska källtexter*, 2004, Studentlitteratur AB, Lund.

Korn, Dan, *Kejne: verkligheten bakom 1950-talets rättsröteaffärer*, 1:a upplagan, 2013, Carlsson, Stockholm.

Nilsson, Ola, *För äktenskapet- i tiden: Analys och argument i debatten*, 1:a upplagan, 2007, Relevant Media, Uppsala.

Phillips, Louise, Winther Jörgensen, Marianne, *Diskursanalys som teori och metod*, 2000, Studentlitteratur, Lund.

Rydström, Jens, *Sinners and Citizens – Bestiality and Homosexuality in Sweden 1880- 1950*, 2001, Stockholm.

Elektroniska källor:

Justitiedepartementet, 2009.

URL:<http://www.regeringen.se/contentassets/f64240417162451da35bee0d7b8f6179/konsneutrala-aktenskap-och-vigsel>. Hämtad: 2016-04-21.

Maria Ringborg, 2009, Kyrkomötet öppnade för enkönade äktenskap,
Dagens Nyheter 2009-10-22.
URL: <http://www.dn.se/nyheter/sverige/kyrkomotet-oppnade-for-enkonade-aktenskap/>. Hämtad: 2016-04-22

Svenska kyrkan, 2010.
Senast uppdaterad: 2016-04-24.
URL: <https://www.svenskakyrkan.se/samkonade-aktenskap>. Hämtad: 2016-04-25.

Philip Ottosson, 2015, Homoarkivet: Homosexualitet inte längre en sjukdom, QX 2015-01-05.
URL: <http://www.qx.se/27944/homoarkivet-homosexualitet-inte-langre-en-sjukdom>. Hämtad: 2016-04-14.